

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 26. septembra 1857.

Poziv.

Želje, da bi se razprostranjeni kraji Krasaé, ki leže sedaj pusti in nerodovitni, kolikor krajne razmere dopuščajo, v rodovitne pripravili, in tako gospodarstvo in podnebno stanje dežele poboljšalo, zbudile so že v letu 1851 začasno društvo z nalogo, pogojazdovanju Krasa pot odpreti kolikor mogoče v velikem obsežku.

Pravila, po katerih se je imelo v dosego tega namena ravnati, in društvo delati, so bile zapopadene v osnovi dotičnih postav. Obilno število oglasov za vstop, deloma djanskih, deloma pripomočnih udov, bilo je temeljit in vesel dokaz, da je občinstvo to početje z dopadanjem pozdravilo.

Da se pa to početje ni doveršilo, so ovirali posebno oskerbovanski zadržki, ki so nastopili; ali v poslednjem času se je tega namena krepko poprijela visoka deželna vlada in dala močen nagon k izpeljanju.

Temu imamo zahvaliti, da je na novo postavljeni zbor osnovo postav vnovič doveršil, ki se ujemajo z obstoječimi oskerbovanskimi naredbami, da so se tako zamogle najvišji poterbi predložiti.

Med tem je prevzvišeni gospod deželni poglavar žlahtnik Mertens osebno v raznih krajih dežele djanske skušnje v dosego zaželjenega namena delal, in ta visoki izgled je vseh pripraven, prebivavce po deželi za to reč spodbosti in je za vseh početja najboljšo poročstvo.

Po dogovoru z vsemi visokimi ministerstvi je visoko c. k. ministerstvo notranjih reči vsled visokega razglasa od 8. julija t. l. št. 17766/645 začasno dovolilo, da se ustanovi društvo za pogojazdovanje v avstrijsko-ilirskem primorji na podlagi predložene, malo premenjene osnove postav.

Djanska vstanovitev društva in dokončna poterdba postav se bo vsled razglasa visokega c. k. deželnega vladarstva od 10. t. m. št. 9781/3215 II pod tem pogojem dovolila, da se dovolj udov za vstop oglasi, in tako obstoj in neprenehljiva delavnost društva zagotovi.

Začasni zbor se tedaj poprime z veseljem visoke naloge, in se obrača s pozivom na znano rodoljubje Teržančanov in Primorcev, ter jih vabi k obilni djanski vdeležbi pri tem za občni blagor dežele tako važnem in koristnem početju, k pristopu v društvo.

Da se namen društva nekoliko spregleda, se prilagajo tisti deli poterjene osnove postav, v katerih so splošne odločbe zapopadene, potem tisti, ki pravice in dolžnosti udov zaznamvajo; prideržuje pa se oznanilo cele postave do časa, ko se bode dokončno poterdila.

Oglase za vstop v društvo sprejema v Terstu mestni magistrat, v drugih krajih Primorskega pa c. k. okrajne gosposke in župani.

Začasni zbor se s polnim zaupanjem nadja, da bo tisto dopadajenje, ktero je naše prvo prizadevanje za to reč našlo, sedaj, ko je podlaga za izpeljavo početja v oskerbovanskem oziru zagotovljena, še bolj oživelo; blagosereni podporniki pa so gotovi zahvale sedajnosti in potemstva.

Početje, h kateremu se pripravljamo, je težavno in mnogoobsežno; doveršiti se zamore le po dolgem, neprenehnem delu v edinosti mnogih. Naša naloga je, dobro pod-

lago postaviti in težak začetek zmagati; ko je ta zmagan, bo delo zdatno in pogoje obstoja in napredka do popolnega razvitja samo v sebi našlo.

Nada, da bo dobra sreča pustila kamnitno zemljo Krasa z zelenim drevjem prepreči, je prevabljiva, da bi kogar ne nagnila, v dosego tega namena po svoji moči in sredstvih pomagati, in ravno tako gotovo je, da se bo ta namen v neprepozni prihodnosti dosegel, ako se bo previdno in umno in s krepko močjo delalo.

V Terstu 25. avgusta 1857.

Za začasni voditeljski zbor društva za pogojazdovanje Krasa.

Začasni predstojnik.

Čertice iz postav društva.

Ime. Namèn. Obsežek.

§. 1.

Društvo se imenuje „Društvo za pogojazdovanje“ v avstrijsko-ilirskem primorji.

§. 2.

Namen društva je pogojazdovanje za to ugodne zemlje.

§. 3.

Obsežek delavnosti društva se raztega čez vse zemljiša, ki leže v okolici mesta Tersta in v goriški in istriški kresii in ki so za pogojazdovanje ugodne.

Družbeniki in njih sprejemanje.

§. 4.

Društvo obstoji iz neomejenega števila družbenikov, in sicer:

- iz djanskih;
- iz pomočnih.

§. 5.

Djanski družbeniki so vsi tisti posestniki, ki izrečejo, da hočejo svoje za pogojazdovanje ugodne zemljiša po pravilih te postave pogojzdati.

§. 6.

Pripomočni družbeniki so tisti, ki izrečejo, da hočejo postavne doneske odrajtovati.

§. 7.

Vsak posestnik za pogojazdovanje ugodne zemlje v okolici društva, ki izreče, da hoče zemljo po pravilih te postave pogojzdati, ima pravico družbenik postati.

§. 8.

K temu so posebno vse občine v okolici društva opravilene, ki se pri tem po postavnih svojih predstojnikih zastopajo.

§. 9.

Za pripomočne družbenike se jemljejo:

- a) posestniki zemljiš v okolici društva;
- b) vsi tisti, kateri, čeravno niso sami posestniki zemljiš, zamorejo vendar po svojem poklicu, stanu, premoženju ali znanostih in skušnjah namen društva pospeševati.

Pravice in dolžnosti družbenikov.

§. 45.

Pravice družbenikov so:

- a) vdeleževanje pri obravnavah splošnih zborov društva;
- b) predlaganje nasvetov v mejah teh postav;
- c) postavni upliv pri volitvi društvenega vodstva;
- d) postavna vdeležba (§. 24 c. in 29) pri obračunju društvenega premoženja.

§. 46.

Djanski družbeniki imajo razun tega pravico:

- e) postavne rabe (§. 63 b, c, e) društvenega premoženja.

§. 47.

Dolžnosti djanskih družbenikov so:

- a) da naznanjajo lastne zemljiša, ktere mislijo po zapopadku teh postav pogojzdititi in pristavijo njih obsežek, lego, posebne krajne razmere in stan, v katerem se znajdejo;
- b) da jih pogojzdijo po danem podučeni;
- c) da občasno dokazujejo dela pogojzdovanske.

§. 48.

Pripomočni družbeniki imajo vsako leto po dva goldinarja letnega doneska odrajtovati. Veči dobrovoljni doneski se hvaležno sprejemajo.

Jezikoslovne in zgodovinske drobtinice.

Spisal P. Hicinger.

2. Koliko raznih rodov je med Slovenci?

Ako sta Gorenc in Korošec starjega plemena, bodi si Vinda ali Tavriščana in Noričana, in sta Dolenc in Štajarec mlajega plemena, bodi si Sarmata, Lemka ali Belohorvata: med kakošno pleme pa gré Notranjec ali goriški Slovenec, ker tudi nad njim se nahajajo posebne lastnije v govorjenji? Zlasti na uho tije posebni ondašni navdar, ki se sploh drugač stavi, kakor med drugimi Slovenci, namreč nar večkrat na prvi zlog v besedi, kakor pri Čehih; na pr. Ločan, Iderčan in Tominec govori župán, lépo, sèno, pèršel, jègral, namésti župàn, lépó, senó, prišèl, igrál. Vipavec, Pivčan, Krašovec pravi rěčejo, žènejo, zàčnejo namesti rěčèjo, začnèjo; tudi se sliši plésala, létala namesti plesála, letéla. Po loških, iderskih in tominskih rovih se čuje glas gh ali h namesti g, kakor zopet pri Čehih, kar se sicer nahaja tudi po Korotanu; na pr. ghora, hora namesti gora, nogha namesti noga. Tudi glasnica a se mnogokrat sliši namesti širocega o; ače ali vače namesti ôče, v hiša namesti v hišo, kar je sicer tudi pri Dolencih navadno. Na Česko opominja semtertje tudi raba končne glasnice e namesti a pri nekterih ženskih imenih; namreč za tihnicami ž, š, č na pr. naše Neže je bila, vaše kopače je tukaj namesti naša Neža je bila, vaša kopača je tukaj. (Včasih se žensko lastno ime rabi sicer v rečnem spolu s končnim e, to da takrat se pravi: naše Jerče je prišlo). Še več tacih posebnost se nahaja med temi zahodnimi Slovenci, da, če Dolenca in Gorenc vsacega kdo šteje v drugačno pleme, mora Notranjca zopet posebej ločiti. Sicer

se utegne misliti, da ti Slovenci so nekaj povzeli od sosednih Italijanov, da na prvi zlog stavljeni udar po Loški in Tominski okolici je donesek nemških naselnikov; vendar s tem se vse posebne lastnije teh strani še ne pojasnijo, in od drugod se mora iskati njih izvir.

Če pa dalje so novejši slovenski naselniki ostali bolj na južnoizhodni strani, stari stanovavci pa so ohranili bolj severno zahodno stran: od kod je prišla tista neveraska divjost v 7. in 8. stoletju, ktero Slovencom sploh prilastuje sv. Gregor, Pavel diakon, neimenovani pisatelj spreobrnitve Korotancov? Ali ne kaže ta okolišina, da so se novi neverški prišlici razširili tudi po severnozahodni strani, samo kako daleč, in v kakošnem številu? Marsikaj se mora tedaj še poprej izpraševati, preden je mogoče na ravnost kaj terditi. Morebiti bi se utegnulo reči: V zahodu na Notranjskem in Goriškem je stari Karneec, v severji na Gorenskem in Koroškem stari Tavriščan in bolj v ravnem stari Noričan, v jugu in izhodu, na Dolenskem in Štajarskem pa stari Panonec zastal; novi slovenski prišlici pa so se sicer razširjali na vse strani, v večjem številu vendar so ostali na južnoizhodni strani.

Kako sta ss. Ciril in Metod Slovencom svéto véro prinesla.

Posnétek iz prof. Metélko-vega govora v zboru zgodovinskega društva 9. oktobra 1856. *)

Préden o ss. Cirilu in Metod-u v kratkem kaj več povémo, je treba slišati, kaj nam je Nestor o njima zapisal, s katerim se moramo tudi nekoliko bolj soznaiti. Nestor je bil rojen Rus, ki je živel v 11. stolétju kot menih v Kievu. Pisal je rusko kroniko v slovenskem jeziku; zakaj Rusi niso od 10. stolétja do cara Petra I., t. j. do 18. stolétja rusko pisali, temuč slovensko. Nestorja moramo pa mi Slovenci čislati, prvič, ker je on prvi slovenski zgodovinar, drugič pa je pred 299 leti naš slavni rojak, baron Žiga Herberstein, rojen Vipavec (r. 1486) v Rusii sam Nestorjevo kroniko našel, bral, razumil in v izhodni Evropi razglasil.

Nestor pa pripoveduje o Cirilu in Metodu v svoji kroniki:

Ko so se Slovenci pokristjanili, so poslali njih knézi: Ratislav, Svetopolk in Kocel može v Carigrad k cesarju Mihélu III.; ti so tému rekli: Naša dežela se je pokristjanila, pa učnikov nimamo, kateri bi nas vodili in učili, in sveto pismo razkladali. Mi sami ne razumemo ne greško ne latinsko, (ne razumejem ni gerčeskomu ni latinskomu.) Ta uči tako, uni tako; ne razumemo tedaj svétega pisma. Pošljite nam torej učnikov, kateri nam morejo skazati besede pisma in kako jih je razuméti (iže mogat ny skazati knižnaja slovesa i razumy ih.) To slišati, je poklical cesar vse svoje svetovavce in jim je povedal besede (reči) slovenskih knezov. Odgovorili so svetovavci: V Solunu je mož, Leon z imenom. Ta ima dva sina, ktera slovensko razumita in sta bistra (hitra) učenika (filozofa). Ko je cesar to slišal, je poslal po nju k Leonu in rekel: Pošlji nam skorej sina svoja (pošli k nam vskorie syna svoja) Metoda in Konstantina (kteri se je pozneje po klostersko Ciril imenoval). Ko je to slišal Leon, ju je koj poslal. — Prideta k cesarju in ta jima reče: Glejta, slovenska zemlja je poslala k meni in prosi učnikov, kateri bi znali svéte bukve tolmačiti (iztolkovati); to želé. — In šla sta v slovensko deželo h knezom Ratislav, Svetopolk in Kocel. Ko sta prišla, sta začela slovensko abecedo delati, in preložila evangeli in aposteljne (simáže prišedšima načesta sostavljati pismena azbukovnaja slovènskii, i preložista ...) In radovali so se Slovenci, ko so slišali veličastne dela

*) Mittheilungen des histor. Vereins für Krain; Juli 1857.